

Бойко С. В.

*кандидат економічних наук, доцент,
Національний університет харчових технологій, Україна;
e-mail: svitlanaboyko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-1333-0397*

Варченко О. М.

*доктор економічних наук, професор,
проректор з наукової та інноваційної діяльності,
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна;
e-mail: omvarchenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-9090-0605*

Драган О. О.

*кандидат економічних наук, доцент,
Білоцерківський національний аграрний університет, Україна;
e-mail: draganok@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-6431-8825*

СТРУКТУРНІ АСИМЕТРІЇ ПОДАТКОВИХ НАДХОДЖЕНЬ ДО ЗВЕДЕНОГО БЮДЖЕТУ УКРАЇНИ ЗА КВЕД 009:2010

Анотація. Зазначено, що класичним для фінансової науки є твердження про фіскальну і регулюючі функції податків, що передбачають, з одного боку, здатність податкових надходжень фінансувати потреби суспільства, з другого — забезпечити стимулювання або стримування економічного розвитку. Особливості сучасного стану національної економіки свідчать про наявність неузгодженості вітчизняної фіскальної практики та класичних постулатів фінансової теорії.

Присвячено дослідженню структурних зрушень у податкових надходжень до Зведеного бюджету України. Запропоновано авторський порядок оцінки структурної асиметрії податкових надходжень за КВЕД 009:2010 на основі такого порядку дій: 1) оцінка динаміки абсолютних показників та рейтингування видів економічної діяльності за відносними показниками динаміки; 2) оцінка структури та структурних зрушень, рейтингування за відносним показником структури; 3) полікритеріальний кластерний аналіз за ознаками темпу приросту податкових надходжень та питомої ваги у податкових надходжень зведеного бюджету.

Проведене дослідження вказало на суттєві диспропорції впливу окремих видів економічної діяльності на наповненість дохідної частини бюджету. Склад кластерів податкових надходжень до Зведеного бюджету України за видами економічної діяльності, порівнюючи 2012 та 2016 роки, змінився на три чверті, що підтверджує гіпотезу про структурні асиметрії податкових надходжень. Визначено, що посилено роль добувної промисловості і розроблення кар'єрів, гуртової та роздрібної торгівля, переробної промисловості та сільського господарства у формуванні податкових надходжень. Види економічної діяльності, переважно нематеріальної сфери (тимчасове розміщення й організація харчування, освіта, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок), фінансова та страхова діяльність втрачають фіскальний потенціал.

Ключові слова: відносна величина динаміки, відносна величина структури, Зведений бюджет України, Класифікатор видів економічної діяльності, кластерний аналіз, податки, структура податкових надходжень

Формул: 0; рис.: 2; табл.: 6; бібл.: 11.

Boiko S. V.

*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
National University of Food Technology, Ukraine;
e-mail: svitlanaboyko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-1333-0397*

Varchenko O. M.
*Doctor of Economics, Professor,
Vice-rector for scientific and innovative activity,
Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine;
e-mail: omvarchenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-9090-0605*

Drahan O. O.
*Ph. D. in Economics, Associate Professor,
Bila Tserkva National Agrarian University, Ukraine;
e-mail: draganok@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-6431-8825*

STRUCTURAL ASYMMETRY OF TAX REVENUES OF THE CONSOLIDATED BUDGET UKRAINE FOR KTEA 009: 2010

Abstract. In the article is noted that the classic for financial sciences is the statement about the fiscal and regulatory functions of taxes. The functions of taxes envisages, on the one hand, the ability of tax revenues to finance the needs of society, on the other hand, to provide incentives or containment of economic development. The peculiarities of the current state of the national economy show the inconsistency of fiscal practices in Ukraine and the classical principles of financial theory.

The article is devoted to research of structural asymmetries of tax revenues by types of economic activity to the Consolidated Budget of Ukraine. It is proposed author's order of structural asymmetries estimation of tax revenues for KTEA 009: 2010: 1) estimation of the absolute indicators dynamics and rating of economic activity types by relative dynamics indicators; 2) assessment of the structure and structural changes, ranking on the relative indicator of the structure; 3) polycrystal line cluster analysis is on the basis of the growth rate of tax revenues and the share in the tax revenue of the consolidated budget.

The composition of tax revenue clusters in the Consolidated Budget of Ukraine by types of economic activity has changed by three quarters comparing 2012 and 2016. It confirms the hypothesis of the structural asymmetries of tax revenues. The conducted research indicated significant disparities in the impact of certain types of economic activity on the fullness of the revenue part of the budget. It is determined that the role of extractive industry and the development of quarries, whole sale and retail trade, processing industry and agriculture in the formation of tax revenues has been intensified. Types of economic activity, mainly intangibles (temporary placement and organization of food, education, activities in the area of administrative and auxiliary services, healthcare, art, sports, entertainment and recreation), financial and insurance activities lose their fiscal potential.

Keywords: relative indicator of dynamics, relative indicator of structure, Consolidated budget of Ukraine, classifier of types of economic activity, cluster analysis, taxes, structure of tax revenues.

JEL Classification C38, C82, H20, H25

Formulas: 0; fig.: 2; tabl.: 6; bibl.: 11.

Бойко С. В.
*кандидат экономических наук, доцент,
Национальный университет пищевых технологий, Украина;
e-mail: svtlanaboyko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-1333-0397*

Варченко О. М.
*доктор экономических наук, профессор,
проректор по научной и инновационной деятельности,
Белоцерковский национальный аграрный университет, Украина;
e-mail: omvarchenko@ukr.net; ORCID ID: 0000-0002-9090-0605*

Драган О. А.
кандидат экономических наук, доцент,
Белоцерковский национальный аграрный университет, Украина;
e-mail: draganok@ukr.net; ORCID ID: 0000-0001-6431-8825

СТРУКТУРНЫЕ АСИММЕТРИИ НАЛОГОВЫХ ПОСТУПЛЕНИЙ В СВОДНЫЙ БЮДЖЕТ УКРАИНЫ СОГЛАСНО КВЭД 009: 2010

Аннотация. Посвящено исследованию структурных сдвигов налоговых поступлений в Сводный бюджет Украины. Предложен авторский порядок оценки структурной асимметрии налоговых поступлений по КВЭД 009: 2010 на основе абсолютных и относительных показателей, кластерного анализа. Проведенное исследование указало на существенные диспропорции влияния отдельных видов экономической деятельности на наполненность доходной части бюджета. Определено, что усилена роль добывающей промышленности, оптовой и розничной торговли, перерабатывающей промышленности и сельского хозяйства в формировании налоговых поступлений. Виды экономической деятельности, преимущественно нематериальной сферы (временное размещение и организация питания, образование, деятельность в сфере административного и вспомогательного обслуживания, здравоохранение, искусство, спорт, развлечения и отдых), финансовая и страховая деятельность теряют фискальный потенциал.

Ключевые слова: относительная величина динамики, относительная величина структуры, Сводный бюджет Украины, Классификатор видов экономической деятельности, кластерный анализ, налоги, структура налоговых поступлений.

Формул: 0; рис.: 2; табл.: 6; библи.: 11.

Вступ. Реалізація податкової політики та формування податкових надходжень до бюджету передбачає дотримання таких принципів як загальність оподаткування, рівність усіх платників перед законом, недопущення будь-яких проявів податкової дискримінації, нейтральність оподаткування [1]. Практична їх реалізація полягає у сплаті податків та зборів незалежно від форми власності юридичної особи, місця походження капіталу та інших ознак, проте вид економічної діяльності найчастіше є підставою для податкових пільг (часткового чи повного звільнення від оподаткування, застосування спеціальних податкових режимів). Класичним для фінансової науки є твердження про фискальну і регулюючі функції податків, що передбачають, з одного боку, здатність податкових надходжень профінансувати потреби суспільства, з іншого боку, забезпечити стимулювання або стримування економічного розвитку. Особливості сучасного стану національної економіки свідчать про наявність неузгодженості вітчизняної фискальної практики та класичних постулатів фінансової теорії.

Аналіз досліджень і постановка проблеми. Значний внесок у розробку теорії податків та їх вплив на розвиток галузей економіки зробили такі вітчизняні та зарубіжні вчені, зокрема: А. Браун (Anton Braun) [2], С. Вінер (Stanley L. Winer) [3], М. Генрексон (Magnus Henrekson) [4], В. Геттіч (Walter Hettich) [3], С. Давіс (Steven J. Davis) [4], А. Лось [5], Ю. Сибірянська [6], А. Соколовська [7], А. Пислиця [6], Л. Тарангул [8], О. Тімарцев [9], Л. Шабліста, Я. Янушевич [10] та інші. Проте вагомий науковий доробок з цієї проблематики не надає чіткої та достатньої повної оцінки структурних асиметрій податкових надходжень протягом останніх років.

Метою статті є дослідження структурних асиметрій податкових надходжень за видами економічної діяльності до Зведеного бюджету України.

Результати. Структурні асиметрії податкових надходжень до Зведеного бюджету України, на нашу думку, необхідно досліджувати, дотримуючись наступного порядку дій: 1) оцінка динаміки абсолютних показників та рейтингування видів економічної діяльності за відносними показниками динаміки; 2) оцінка структури та структурних зрушень, рейтингування за відносним показником структури; 3) полікритеріальний кластерний аналіз

за ознаками темпу приросту податкових надходжень та питомої ваги у податкових надходжень зведеного бюджету.

Результати виконання дохідної частини Зведеного бюджету за рахунок податків свідчать про їх щорічне номінальне зростання надходжень: 2013 р. – 106 139 млн грн, 2014 р. – 1 719 млн грн, 2015 р. – 94 314 млн грн, 2016 р. – 130 567 млн грн, відносно зростання: 66,13%, 0,64%, 35,14%, 36,00%, відповідно (табл. 1, 2).

Таблиця 1

Податкові надходження Зведеного бюджету України у 2012–2016 рр.
за видами економічної діяльності, млн грн

Секції		2012	2013	2014	2015	2016
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	5 218	7 639	8 589	14 344	31 618
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	15 806	31 995	35 363	58 420	70 886
Переробна промисловість	C	48 326	69 565	65 291	79 934	108 923
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	14 921	22 416	21 031	23 269	35 046
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	1 840	2 494	2 277	2 698	3 330
Будівництво	F	5 146	8 787	7 569	8 929	11 656
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	24 299	34 807	37 378	50 146	64 703
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	10 847	17 237	16 654	25 498	41 592
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	978	1 666	1 257	1 593	2 357
Інформація та телекомунікації	J	5 915	11 644	11 278	11 842	14 197
Фінансова та страхова діяльність	K	3 389	8 950	11 323	16 870	18 860
Операції з нерухомим майном	L	3 444	5 535	5 790	8 233	12 085
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	5 310	18 842	18 736	28 263	30 792
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	2 568	3 701	3 786	4 283	6 142
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	6 156	10 412	11 328	15 512	22 817
Освіта	P	2 245	3 943	3 953	4 708	6 814
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	2 877	5 003	4 830	5 764	8 330
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	731	1 238	1 222	1 475	1 824
Надання інших видів послуг	S,T	494	774	715	902	1 276
Всього		160 509	266 648	268 367	362 681	493 248

Джерело: складено авторами за даними Державної фіскальної служби України, отриманими від запиту на отримання публічної інформації від 07.12.2017 (вх. ДФС № 3704/ЗП, 3709/ЗП, 3711/ЗП від 07.12.2017)

За досліджуваний період номінальне зростання надходжень дає можливість виокремити дев'ять видів економічної діяльності, що забезпечили зростання більш, ніж на 10 млрд грн, тобто мають пріоритетність у формуванні податкових надходжень бюджету та підвищений фіскальний потенціал: переробна промисловість (60 597,26млн грн);добувна промисловість і розроблення кар'єрів (55 080,26млн грн);оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів (40 403,15млн грн);транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (30 745,07млн грн);сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (26 399,41млн грн);професійна, наукова та технічна діяльність (25 481,86млн грн);постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (20 125,43млн грн);державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування (16 660,80млн грн); фінансова та страхова діяльність (15 470,67млн грн).

Позитивна динаміка податкових надходжень у 2013 р. зумовлена збільшенням надходжень від усіх видів економічної діяльності, що мало місце у 2015-2016 рр. Збільшення загального обсягу податкових надходжень у 2013 р. відбувалося за рахунок збільшення, у першу чергу, надходжень від переробної промисловості (21 238,75 млн грн); добувної промисловості і розроблення кар'єрів (16 189,65 млн грн); професійної, наукової та технічної діяльності (13 532,17 млн грн); оптової та роздрібною торгівлі (10 507,89 млн грн). Однак суперечливі макрофінансові умови, соціальна та політична нестабільність сприяли економічному спаду, що стало причиною зменшення у 2014 р. податкові надходження від переробної промисловості (4 274,02 млн грн); постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (1 385,66 млн грн); водопостачання; каналізація, поводження з відходами; будівництво (1 218,47 млн грн); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (583,55 млн грн) та інших видів.

Таблиця 2

Темпи приросту податкових надходжень Зведеного бюджету України у 2012–2016 рр.
за видами економічної діяльності, %

Секції		Тпр, 2013/ 2012	Тпр, 2014/ 2013	Тпр, 2015/ 2014	Тпр, 2016/ 2015	Тпр, 2016/ 2012	Тпр, серед.
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	46,39	12,43	67,02	120,42	505,89	56,89
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	102,43	10,52	65,20	21,34	348,48	45,52
Переробна промисловість	C	43,95	-6,14	22,43	36,27	125,39	22,53
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	50,23	-6,18	10,64	50,61	134,88	23,80
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	35,52	-8,68	18,47	23,43	80,97	15,99
Будівництво	F	70,77	-13,87	17,96	30,55	126,53	22,68
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	43,24	7,38	34,16	29,03	166,27	27,74
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	58,91	-3,39	53,11	63,12	283,44	39,93
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	70,24	-24,55	26,72	47,98	140,87	24,58
Інформація та телекомунікації	J	96,87	-3,15	5,01	19,89	140,03	24,47
Фінансова та страхова діяльність	K	164,10	26,51	48,99	11,79	456,50	53,59
Операції з нерухомим майном	L	60,72	4,61	42,19	46,79	250,93	36,87
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	254,84	-0,56	50,84	8,95	479,88	55,18
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	44,13	2,29	13,13	43,41	139,19	24,36
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	69,14	8,81	36,93	47,09	270,65	38,75
Освіта	P	75,69	0,23	19,12	44,73	203,60	32,00
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	73,90	-3,46	19,34	44,54	189,57	30,45
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	69,25	-1,25	20,68	23,68	149,45	25,67
Надання інших видів послуг	S,T	56,65	-7,69	26,23	41,42	158,12	26,75
Всього		66,13	0,64	35,14	36,00	207,30	32,40

Джерело: складено авторами за даними Державної фіскальної служби України, отриманими від запиту на отримання публічної інформації від 07.12.2017 (вх. ДФС №№ 3704/ЗП, 3709/ЗП, 3711/ЗП від 07.12.2017) та власними розрахунками

Рейтингування видів економічної діяльності за темпами приросту податкових надходжень Зведеного бюджету України у 2012–2016 рр. наведено у табл. 3.

Таблиця 3

Рейтинг видів економічної діяльності за темпами приросту податкових надходжень
Зведеного бюджету України у 2012–2016 рр.

Секції		2013/ 2012	2014/ 2013	2015/ 2014	2016/ 2015
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	15	2	1	1
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	3	3	2	16
Переробна промисловість	C	18	14	11	11
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	14	15	18	3
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	19	17	15	14
Будівництво	F	7	18	16	12
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	17	5	8	13
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	12	12	3	2
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	8	19	9	4
Інформація та телекомунікації	J	4	11	19	17
Фінансова та страхова діяльність	K	2	1	5	18
Операції з нерухомим майном	L	11	6	6	6
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	1	9	4	19
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	16	7	17	9
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	10	4	7	5
Освіта	P	5	8	14	7
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	6	13	13	8
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	9	10	12	15
Надання інших видів послуг	S,T	13	16	10	10

Примітки:

■ – зміна у рейтингу на 1 позицію; ■ – зміна у рейтингу на 2 позиції;

■ – зміна у рейтингу більше ніж на 2 позиції

Джерело: складено авторами за даними Державної фіскальної служби України, отриманими від запиту на отримання публічної інформації від 07.12.2017 (вх. ДФС №№ 3704/ЗП, 3709/ЗП, 3711/ЗП від 07.12.2017) та власними розрахунками

Рейтингуювання за темпами приросту податкових надходжень свідчить про наявність суттєвих асиметрій щодо напрямів та інтенсивності зміни податкових надходжень

$$\rho_{2014} = 0,211, \quad \rho_{2015} = 0,554, \quad \rho_{2016} = 0,089$$

$$\left(\frac{2014}{2013}, \quad \frac{2015}{2014}, \quad \frac{2016}{2015} \right)$$

за критичного значення коефіцієнта

рангової кореляції Спірмена $\rho_{0,95} = 0,456$). У першу чергу варто відмітити три види економічної діяльності, зміни рейтингу яких відбулися більше ніж на 10 позицій, що свідчить про посилення асиметрій та неоднорідність тенденцій динаміки. Пріоритетність за критерієм приросту отримали сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (1 позиція у 2016 р. проти 15 позиції у 2013 р.); постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря (3 позиція проти 14 позиції); транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність (2 позиція проти 12 позиції), що пов'язане зі збільшення валової доданої вартості, зміною умов оподаткування (відміна частини податкових преференцій сільському господарству в частині ПДВ, підвищення ставок рентної плати тощо). Переробна промисловість, водопостачання; операції з нерухомим майном, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування; державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування посилити свої позиції у рейтингу на кінець досліджуваного періоду.

Для добувної промисловості, інформації, фінансової та страхової діяльності, професійної, наукової та технічної діяльності, інших видів економічної діяльності характерними були темпи приросту нижчі від середніх та, відповідно, втрата позицій у загальному рейтингу: добувна промисловість і розроблення кар'єрів (16 позиція проти 3

позиції); інформація та телекомунікації (17 позиція проти 4 позиції); фінансова та страхова діяльність (18 позиція проти 2 позиції); професійна, наукова та технічна діяльність (19 позиція проти 1 позиції); мистецтво, спорт, розваги та відпочинок (15 позиція проти 9 позиції). Причинами втрати позицій у рейтингу для добувної промисловості було втрати контролю за частиною України, де зосереджені добувні підприємства, для фінансової та страхової діяльності – кризовий стан банківської системи, висока частка збиткових банків та їх часткова ліквідація. Лише у 2016 р. кількість діючих банків зменшилася з 117 до 96, збитковість активів становила 12,60%, збитковість капіталу – 116,74% [11].

Питома вага – відносний показник, що характеризує частку коштів, сплачених юридичними особами кожного з видів економічної діяльності у податкових надходжень Зведеного бюджету України. Структура податкових надходжень до Зведеного бюджету України за видами економічної діяльності наведена у табл. 4, рейтинг – табл. 5.

Таблиця 4

Структура податкових надходжень Зведеного бюджету України
у 2012–2016 рр. за видами економічної діяльності, %

Секції		2012	2013	2014	2015	2016
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	3,25	2,86	3,20	3,96	6,41
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	9,85	12,00	13,18	16,11	14,37
Переробна промисловість	C	30,11	26,09	24,33	22,04	22,08
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	9,30	8,41	7,84	6,42	7,11
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	1,15	0,94	0,85	0,74	0,68
Будівництво	F	3,21	3,30	2,82	2,46	2,36
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	15,14	13,05	13,93	13,83	13,12
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	6,76	6,46	6,21	7,03	8,43
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	0,61	0,62	0,47	0,44	0,48
Інформація та телекомунікації	J	3,68	4,37	4,20	3,27	2,88
Фінансова та страхова діяльність	K	2,11	3,36	4,22	4,65	3,82
Операції з нерухомим майном	L	2,15	2,08	2,16	2,27	2,45
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	3,31	7,07	6,98	7,79	6,24
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	1,60	1,39	1,41	1,18	1,25
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	3,84	3,90	4,22	4,28	4,63
Освіта	P	1,40	1,48	1,47	1,30	1,38
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	1,79	1,88	1,80	1,59	1,69
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	0,46	0,46	0,46	0,41	0,37
Надання інших видів послуг	S,T	0,31	0,29	0,27	0,25	0,26
Всього	0	100,00	100,00	100,00	100,00	100,00

Джерело: складено авторами за даними Державної фіскальної служби України, отриманими від запиту на отримання публічної інформації від 07.12.2017 (вх. ДФС №№ 3704/ЗП, 3709/ЗП, 3711/ЗП від 07.12.2017) та власними розрахунками

Найбільший обсяг податків, сплачених суб'єктами господарювання за видами переробна промисловість, добувна промисловість і розроблення кар'єрів, оптова та роздрібна торгівля. Першість даних трьох секцій у рейтингу була незмінною, проте частка переробної промисловості зменшилася з близько 30% у 2012 р. до 22 % у 2015–2016 рр., оптової та роздрібною торгівлі – з 15% до 13%, відповідно. Переміщення на другу позицію у рейтингу

стало притаманним для добувної промисловості і розробленні кар'єрів та частка даного виду економічної діяльності до максимальних 16,11% у 2015 р. Сукупний внесок трьох досліджених видів економічної діяльності забезпечували формування половини всіх податкових надходжень Зведеного бюджету України.

До видів економічної діяльності, які забезпечують формування більше п'яти відсотків податкових надходжень маємо підстави віднести сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство; постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря; транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність; професійна, наукова та технічна діяльність.

Таблиця 5

Рейтинг видів економічної діяльності за питомою вагою податкових надходжень Зведеного бюджету України у 2012–2016 рр.

Секції		2012	2013	2014	2015	2016
Сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство	A	9	11	10	9	6
Добувна промисловість і розроблення кар'єрів	B	3	3	3	2	2
Переробна промисловість	C	1	1	1	1	1
Постачання електроенергії, газу, пари та кондиційованого повітря	D	4	4	4	6	5
Водопостачання; каналізація, поводження з відходами	E	16	16	16	16	16
Будівництво	F	10	10	11	11	12
Оптова та роздрібна торгівля; ремонт автотранспортних засобів і мотоциклів	G	2	2	2	3	3
Транспорт, складське господарство, поштова та кур'єрська діяльність	H	5	6	6	5	4
Тимчасове розміщення й організація харчування	I	17	17	17	17	17
Інформація та телекомунікації	J	7	7	9	10	10
Фінансова та страхова діяльність	K	12	9	8	7	9
Операції з нерухомим майном	L	11	12	12	12	11
Професійна, наукова та технічна діяльність	M	8	5	5	4	7
Діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування	N	14	15	15	15	15
Державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування	O	6	8	7	8	8
Освіта	P	15	14	14	14	14
Охорона здоров'я та надання соціальної допомоги	Q	13	13	13	13	13
Мистецтво, спорт, розваги та відпочинок	R	18	18	18	18	18
Надання інших видів послуг	S,T	19	19	19	19	19

Примітки:

■ – зміна у рейтингу на 1 позицію; ■ – зміна у рейтингу на 2 позиції;

■ – зміна у рейтингу більше ніж на 2 позиції

Джерело: складено авторами за даними Державної фіскальної служби України, отриманими від запиту на отримання публічної інформації від 07.12.2017 (вх. ДФС №№ 3704/ЗП, 3709/ЗП, 3711/ЗП від 07.12.2017) та власними розрахунками

Рейтинг видів економічної діяльності за критерієм їх частки у наповненні бюджету свідчить про відсутність інтенсивних асиметрій

$\rho_{2013} = 0,974$, $\rho_{2014} = 0,993$, $\rho_{2015} = 0,989$, $\rho_{2016} = 0,977$
($\frac{2012}{2013}$ $\frac{2013}{2014}$ $\frac{2014}{2015}$ $\frac{2015}{2016}$) за критичного

значення коефіцієнта рангової кореляції Спірмена $\rho_{0,95} = 0,456$), та лише кілька видів мали зміни у 2–3 позиції, коли для рейтингу за критерієм приросту зміни досягали 18 позицій. Підвищився рейтинг та, відповідно, частка у загальному обсязі сплачених податків суб'єктами господарювання таких видів економічної діяльності, як сільське господарство, лісове господарство та рибне господарство (6 позиція у 2016 р. проти 9 позиції у 2013 р.),

фінансова та страхова діяльність (9 позиція проти 12 позиції) за рахунок інформації та телекомунікацій (10 позиція проти 7 позиції), будівництва (12 позиція проти 10 позиції), державного управління й оборони, обов'язкового соціального страхування (8 позиція проти 6 позиції).

Полікритеріальний кластерний аналіз за ознаками темпу приросту податкових надходжень та питомої ваги у податкових надходжень зведеного бюджету проведено за допомогою програмного забезпечення Stat Graphics Plus (рис. 1, 2).

Склад кластерів податкових надходжень до Зведеного бюджету України за видами економічної діяльності, порівнюючи 2012 р. та 2016 р., змінився на три чверті. Підтвердження гіпотези про структурні асиметрії податкових надходжень наведені у табл. 6

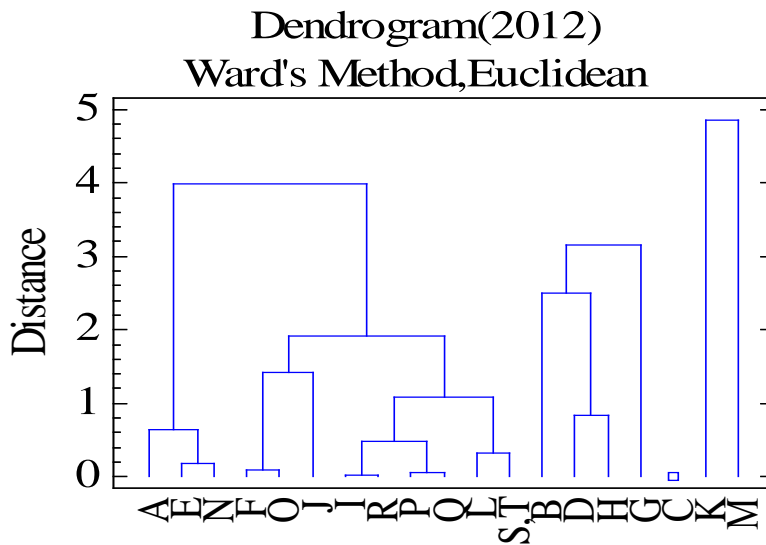

Рис. 1. Дендрограма податкових надходжень до Зведеного бюджету України за КВЕД 009:2010 у 2012 р.

Джерело: побудовано авторами

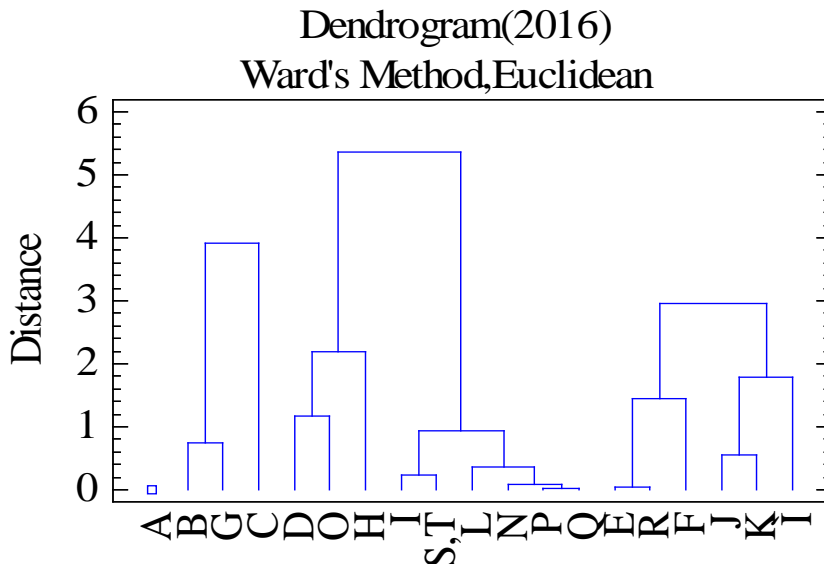

Рис. 2. Дендрограма податкових надходжень до Зведеного бюджету України за КВЕД 009:2010 у 2016 р.

Джерело: побудовано авторами

Посилення фіскальної ролі характерне для добувної промисловості і розроблення кар'єрів, оптової та роздрібною торгівлі за умови лідерства переробної промисловості у формуванні податкових надходжень бюджету та формування третього кластеру.

Таблиця 6

Результуюча таблиця кластерного аналізу податкових надходжень до Зведеного бюджету України за КВЕД 009:2010

Кластери	2012			2016		
	Секції	Середній бал у кластері		Секції	Середній бал у кластері	
		питома вага	темпу приросту		питома вага	темпу приросту
1	A, E, N, F, O, J, I, R, P, Q, L, S, T	1,95 <i>min</i>	64,10 <i>average+</i>	E, R, F, J, K	2,73 <i>min</i>	19,72 <i>min</i>
2	B, D, H, G	10,26 <i>average+</i>	63,70 <i>average-</i>	A	6,41 <i>average+</i>	120,42 <i>max</i>
3	C	30,11 <i>max</i>	43,95 <i>min</i>	B, G, C	16,52 <i>max</i>	28,88 <i>average-</i>
4	K, M	2,71 <i>average-</i>	209,47 <i>max</i>	D, O, H, I, S, T, L, N, P, Q	3,08 <i>average-</i>	47,74 <i>average+</i>

Джерело: складено авторами

Другий кластер сформований лише з сільського господарства, лісового та рибного господарства, оскільки сільське господарство має найвищий темп приросту податкових надходжень та збільшення валової доданої вартості за даним видом, підвищення світових цін на сільськогосподарську продукцію, відміна частини податкових пільг стало причиною структурних змусень податкових надходжень.

З першого кластеру (кластер з мінімальним значенням питомої ваги у податкових надходженнях) до четвертого кластеру (кластер зі значенням питомої ваги у податкових надходженнях нижче середнього) перемістилися такі види економічної діяльності: державне управління й оборона; обов'язкове соціальне страхування тимчасове розміщування й організація харчування операції з нерухомим майном діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування освіта охорона здоров'я та надання соціальної допомоги та інші. У першому кластері залишилися водопостачання; каналізація, поводження з відходами; будівництво; інформація та телекомунікації; фінансова та страхова діяльність; мистецтво, спорт, розваги та відпочинок.

Висновки. Структурні асиметрії податкових надходжень до Зведеного бюджету України за 2012–2016 рр. свідчать про суттєві диспропорції впливу окремих видів економічної діяльності на наповненість дохідної частини бюджету. Визначено, що посилено роль добувної промисловості і розроблення кар'єрів, оптової та роздрібною торгівлі, переробної промисловості та сільського господарства та частку збільшилися їх питома вага у формуванні податкових надходжень. Види економічної діяльності, переважно нематеріальної сфери (тимчасове розміщування й організація харчування, освіта, діяльність у сфері адміністративного та допоміжного обслуговування, охорона здоров'я та надання соціальної допомоги, мистецтво, спорт, розваги та відпочинок) та фінансова та страхова діяльність втрачають фіскальний потенціал, що негативно впливає на перерозподіл валового внутрішнього продукту та в майбутньому продукуватиме посилення податкового навантаження на види діяльності другого, третього кластерів.

Літератури

1. Податковий кодекс України [Електронний ресурс] : від 02.12.2010 № 2755-VI. — Режим доступу: <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page>.
2. Braun A. Tax disturbances and real economic activity in the postwar United States [Text] / A. Braun // Journal of Monetary Economics. — 1994. — Vol. 33, Issue 3. — P. 441—462.
3. Hettich W. Economic and Political Foundations of Tax Structure [Text] / W. Hettich, S. L. Winer // The American Economic Review. — 1988. — Vol. 78, Is. 4. — P. 701—712.

4. Davis S. Tax Effects on Work Activity, Industry Mix and Shadow Economy [Electronic resource] / S. J. Davis, M. Henrekson. — Available at: <http://www.nber.org/papers/w10509>.
5. Лось А. Ф. Фіскальний вплив системи оподаткування на діяльність суб'єктів господарювання в Україні [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08 / А. Ф. Лось. — Чернігів, 2013. — 20 с.
6. Сибірянська Ю. В. Особливості територіальної та галузевої локалізації великих платників податків в Україні [Текст] / Ю. В. Сибірянська, А. В. Пислиця // Наукові праці НДФІ. — 2016. — Вип. 3. — С. 69—83.
7. Соколовська А. М. Особливості податкової системи України та напрями її коригування [Текст] / А. М. Соколовська // Фінанси України. — 2013. — № 9. — С. 28—44.
8. Тарангул Л. Л. Бюджетна підтримка та податкове стимулювання національної економіки України [Текст] : монографія / Л. Л. Тарангул, А. М. Вдовиченко, А. А. Галюга, Т. І. Єфименко, В. В. Жовнер. - Ірпінь : Фенікс, 2012. - 531 с.
9. Тімарцев О. Ю. Галузеві та регіональні аспекти фіскальної ефективності податку на прибуток підприємств [Текст] / О. Ю. Тімарцев // Торгівля, комерція, підприємництво. — 2011. — Вип. 13. — С. 97—100.
10. Янушевич Я. В. Податковий механізм створення передумов економічного зростання [Текст] : автореф. дис. на здобуття наук. ступеня канд. екон. наук : 08.00.08 / Я. В. Янушевич. — Київ, 2009. — 23 с.
11. Показники банківської системи [Електронний ресурс]. — Режим доступу: https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593.

Стаття рекомендована до друку 15.02.2019

© Бойко С. В., Варченко О. М.,
Драган О. О.

References

1. *Podatkovyi kodeks Ukrainy [The Tax Code of Ukraine]*. (2010). Retrieved from <http://zakon4.rada.gov.ua/laws/show/2755-17/page> [in Ukrainian].
2. Braun, A. (1994). Tax disturbances and real economic activity in the postwar United States. *Journal of Monetary Economics*, 33 (3), 441—462.
3. Hettich, W., & Winer, S. L. (1988). Economic and Political Foundations of Tax Structure. *The American Economic Review*, 78 (4), 701—712.
4. Davis, S. J., & Henrekson, M. *Tax Effectson Work Activity, Industry Mix and Shadow Economy*. Retrieved from <http://www.nber.org/papers/w10509>.
5. Los, A. F. (2013). Fiskalni vplyv systemy opodatkuvannia na diialnist subiektiv hospodariuvannia v Ukraini [Fiscal Impact of the Taxation System on the Activity of Business Entities in Ukraine]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Chernihiv [in Ukrainian].
6. Sybirianska, Yu. V., & Pyslytsia, A. V. (2016). Osoblyvosti terytorialnoi ta haluzevoi lokalizatsii velykykh platnykiv podatkov v Ukraini [Features of the territorial and branch localization of large taxpayers in Ukraine]. *Naukovi pratsi NDFI — Scientific works of NDFI*, 3, 69—83 [in Ukrainian].
7. Sokolovska, A. M. (2013). Osoblyvosti podatkovoi systemy Ukrainy ta napriamy yii koryhuvannia [Features of the taxsystem of Ukraine and directions of its adjustment]. *Finansy Ukrainy — Finance of Ukraine*, 9, 28—44 [in Ukrainian].
8. Taranhul, L. L., Vdovychenko, A. M., Halyuta, A. A., Yefymenko, T. I., & Zhovner, V. V. (2012). *Biudzhethna pidtrymka ta podatkovye stymuliuvannia natsionalnoi ekonomiky Ukrainy [Budget support and taxincentives for the national economy of Ukraine]*. Irpin: Feniks [in Ukrainian].
9. Timartsev, O. Yu. (2011). Haluzevi ta rehionalni aspekty fiskalnoi efektyvnosti podatku na prybutok pidpriumstv [Sectoral and regional aspects of fiscal efficiency of corporate profit tax]. *Torhivlia, komertsiiia, pidpriumnytstvo — Trade, commerce, entrepreneurship*, 13, 97—100 [in Ukrainian].
10. Yanushevych, Ya. V. (2009). Podatkovyi mekhanizm stvorennia peredumov ekonomichnoho zrostannia [Tax mechanism for the creation of prerequisites for economic growth]. *Extended abstract of candidate's thesis*. Kyiv [in Ukrainian].
11. Pokaznyky bankivskoi systemy [Indicators of the banking system]. (n. d.). *bank.gov.ua*. Retrieved from https://bank.gov.ua/control/uk/publish/article?art_id=34661442&cat_id=34798593 [in Ukrainian].

The article is recommended for printing 15.02.2019

© Boiko S. V., Varchenko O. M.,
Drahan O. O.